

Asia: VN/11745/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi ympäristövahinkorahastosta

Lausunnonantajan lausunto

Luku 1 Asian tausta ja valmistelu

Konkurssiasiamies on ollut jäsenenä ympäristövahinkorahaston valmistelua koskevan hankkeen ohjausryhmässä, jossa on käyty läpi myös kokemuksia toiminnanharjoittajien maksukyvyttömyystilanteista konkurssissa. Tämä on ollut tarpeen, vaikka konkurssitilanteiden problematiikkaan ei ole hankkeessa sinänsä syvällisemmin paneuduttu eikä HE-luonnos sisällä konkurssitilanteita koskevia ehdotuksia.

Luku 2 Nykytila ja sen arviointi

Nykytila ei edelleenkään tarjoa oikeusohjetta eikä vakiintuneita pelisääntöjä sen tilanteen varalta, jossa konkurssissa olevan toiminnanharjoittajan konkurssipesässä ei ole riittävästi varoja vaaraa aiheuttavan ympäristöongelman hoitamiseen, eikä ylipäättään normia vastuun jakautumisesta esimerkiksi velkojien ja puhdistamiskustannuksista vastanneen viranomaisen välillä. Konkurssiasiamies ja konkurssiasiain neuvottelukunta ovat jo 13.2.2014 tehneet OM:lle aloitteen lainsäädännön selkeyttämiseksi ympäristövastuiden asemasta konkurssitilanteissa. Sen jälkeen valmisteltu OM:n työryhmän ehdottama vastuunjaon malli, jonka valmistelussa myös YM oli mukana, ei tullut hyväksytyksi eduskunnassa (HE 221/2018 vp).

Valmistelutyötä on syytä tältä osin jatkaa. Konkurssiasiamies on eräissä ympäristöriskien torjuntaa edellyttävissä konkurseissa hakenut konkurssin julkisselvitykseen, jolloin valtion varoista maksettuja kustannuksia on jaettu hallinnonalojen kesken erikseen sopimalla. Varsinaisista ympäristöongelman hoitamiseen, puhdistamiseen ym. liittyvistä kustannuksista on vastattu joko YM:n tai TEM:n hallinnonalalla lisätalousarviomekanismin kautta. Erityisesti konkurssipesän hallinnointiin ja epäiltyjen ympäristöriskosten rikosprosessiin liittyviin julkisselvityskuluihin on pyritty kohdentamaan konkurssiasiamiehen toimiston varoja oikeusministeriön hallinnonalalla julkisselvityksiin varatusta arviomäärärahasta. Tätä erikseen räätälöitävää toimintamallia ei voida kuitenkaan pitää kestäväenä ratkaisuna konkurssitilanteisiin. Nytemmin tilanteita on pyritty hoitamaan kohdentamalla konkurssiasiamiehen toimiston vastuuta selkeämmin vain konkurssimenettelyn kustannuksiin.

Luku 3 Esityksen tavoitteet

-

Luku 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

-

Luku 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Esitysluonnoksen mukaan toissijaisilla vastuujärjestelmillä katetaan erikseen määritellyt ympäristöriskien hallinnasta, ympäristövahinkojen korvaamisesta sekä torjunta- ja ennallistamistoimien toteuttamisesta johtuvat kustannukset vasta viimesijaisesti, kun vastuuta ei voida kohdentaa kehenkään laissa määriteltyyn vastuutahoon. Edelleen on todettu, että konkurssitilanteissa ei ole tällä hetkellä selvää, mikä tämä ”laissa määritelty vastuutaho” on. Konkurssilainsäädäntö edellyttää tältä osin selkeyttämistä, jotta esimerkiksi konkurssipesän toimintavelvollisuus ja ympäristöviranomaisen takautumissaatavan asema konkurssissa olisivat riittävän yksiselitteisiä ja yhteensopivia nyt ehdotetun lainsäädännön kanssa.

Pilaantuneen maan puhdistamiskustannusten osalta on vakiintuneesti katsottu, ettei konkurssipesä vastaa puhdistamiskustannuksista, vaan esimerkiksi viranomaisen maksamat kustannukset ovat konkurssisaatavia eli valvottavaa velkaa. Vaarallisen jätteen käsittelemisestä aiheutuvien kustannusten asemasta on olemassa KHO:n oikeuskäytäntöä, ja konkurssipesän on katsottu olevan näistä kustannuksista massavelkaisessa vastuussa. On kuitenkin tosiasia, että jos konkurssipesässä ei ole riittävästi varoja, pesällä ei ole mahdollisuuksia täyttää tätä vastuutaan. Käytännössä vastuu on saattanut siirtyä vastuuketjussa seuraavalle eli toimitilojen vuokranantajalle, jonka maksukyky ei sekään välttämättä riitä vakavien ongelmatilanteiden hoitamiseen.

On helppo yhtyä esitysluonnoksen havaintoon, että tilanne kaipaa selkeyttämistä. Tulevassa valmistelutyössä on otettava huomioon ympäristövahinkojen toissijaisten vastuujärjestelmien kokonaisuus, mukaan lukien nyt käsiteltävänä oleva ympäristövahinkorahastoa koskeva sääntely.

Luku 8 Lakia alemman asteinen sääntely

-

Luku 10 Toimeenpano ja seuranta

-

Luku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

Lakiehdotus säännöskohtaisine perusteluineen

1 luku Yleiset säännökset (1–5 §)

-

2 luku Ympäristövahinkomaksu (6–12 §)

-

3 luku Korvaukset ja avustukset (13–23 §)

-

4 luku Ympäristövahinkorahaston hallinto ja talous (24–31 §)

-

5 luku Oikaisumenettely ja muutoksenhaku (32–34 §)

-

6 luku Erinäiset säännökset (35–36 §)

-

7 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (37–40 §)

-

Muita huomioita esityksestä

Muut kommentit esityksestä

-

Kontkanen HELENA
Konkurssiasiamiehen toimisto